

ВИКЛИКИ ТА ПОТРЕБИ ВОЛОНТЕРСЬКОГО СЕКТОРУ

Київ, 2023

Виклики та потреби волонтерського сектору

Дослідницький проєкт був ініційований ICAP «Єднання» та виконаний Фондом «Демократичні ініціативи» ім. Ілька Кучеріва, у рамках проєкту «Ініціатива секторальної підтримки громадянського суспільства України», який реалізується ICAP «Єднання» у консорціумі з Українським незалежним центром політичних досліджень (УНЦПД) та Центром демократії та верховенства права (ЦЕДЕМ) завдяки щирій підтримці американського народу, наданій через Агентство США з міжнародного розвитку (АМР США).

Збір даних проводився протягом травня 2023 року і складався з трьох основних етапів: проведення онлайн фокус груп, особистісних інтерв'ю та експертних інтерв'ю. На першому та другому етапах респонденти відбиралися цілеспрямовано, аби охопити різний досвід волонтерства відповідно до структури волонтерської ініціативи. Збір даних продовжувався до точки насичення. На третьому етапі, відповідно до завдань дослідження, було опитано представників двох міністерств у чиї повноваження входить сприяння волонтерському сектору та дві організації, діяльність яких пов'язана з покращенням певних аспектів волонтерської діяльності в Україні.

Розмір вибірки першої фокус групи становить 7 осіб, другої – 10 осіб. Другий етап складався з 13 інтерв'ю. До експертних інтерв'ю було залучено 4 особи з представницями ЦЕДЕМ, Української волонтерської служби, Міністерства молоді та спорту України і Національної соціальної сервісної служби України.

Обмеження дослідження: У вибірці мало представлені волонтерські ініціативи напрямки діяльності яких не пов'язані з допомогою силам оборони та ВПО, що могло, в окремих випадках, вплинути на визначення проблем волонтерського сектору респондентами. Нерівномірність розподілу волонтерських ініціатив у вибірці частково пов'язана зі зміною чи розширенням напрямки діяльності після початку повномасштабної війни з РФ.

Основні висновки дослідження

- Виходячи з відповідей респондентів термін «волонтер» необхідно визначати як «зонтичний» термін в який входять:
 - самостійні індивідуальні волонтери;
 - індивідуальні волонтери під патронажем неприбуткових організацій;
 - учасники юридично не зареєстрованих волонтерських організацій;
 - співробітники юридично зареєстрованих неприбуткових організацій. Кожна з підкатегорій має як спільні, так і унікальні проблеми під час здійснення волонтерської діяльності. Варто зазначити, що наразі ЗУ «Про волонтерську діяльність» захищає права виключно індивідуальних волонтерів, які діють під патронажем неприбуткових організацій.
- Як у нормативно-правовій базі, так і у публічному дискурсі бракує розуміння, хто є волонтером чи волонтерською організацією. Аналіз законодавства свідчить, що абсолютну більшість респондентів опитаних в межах дослідження варто класифікувати як благодійників, а не волонтерів. Некоректна класифікація може перешкоджати планам органів влади запровадити систему обліку волонтерів.
- Логістичні перешкоди з якими зіштовхуються волонтери переважно пов'язані з незрозумілістю та частою зміною процедур отримання відповідних дозволів під час проходження митниці. За словами респондентів, оновлені накази було складно, а подекуди не можливо знайти у відкритому доступі. Рішення щодо допуску товару чи виїзду волонтера за кордон (програма «Шлях») залежало від особистих зв'язків волонтерів.
- За винятком респондентів, які пов'язані з великими благодійними фондами, опитані волонтери, які мали потребу перетину населених пунктів вночі, або не мали перепусток, або отримували їх за рахунок інших видів діяльності та особистих зв'язків. Відсутність єдиного порядку надання перепусток призводить до корупційних ризиків.
- Звітування щодо волонтерської діяльності серед неприбуткових організацій потребує значних часових витрат. Оскільки на початку повномасштабного вторгнення РФ волонтерські організації надавали допомогу у режимі форс-мажору, то відповідна звітність про діяльність не велася. Одна з респонденток повідомила, що її благодійному фонду, після зупинки активного просування російських військ, довелося майже повністю призупинити свою діяльність на 5 місяців, аби навести лад в бухгалтерії.
- Острах забюрократизованості та сповільнення темпів закупівель серед основних причин, чому учасники юридично не зареєстрованих волонтерських організацій відмовляються від реєстрації неприбуткових організацій. Респонденти вказували, що для реєстрації неприбуткової організації їм необхідна допомогу бухгалтера та юриста, але кошти для оплати їх праці відсутні.

- Більшість опитаних індивідуальних волонтерів є зареєстрованими в реєстрі волонтерів, однак дехто відмовляється від цієї практики. Серед озвучених причин: непроінформованість про реєстр; впевненість, що нагляд з боку держави їх омине; острах тиску з боку влади після закінчення війни.
- Специфічною перешкодою для волонтерів, які займаються допомогою силам оборони, є завелика, на їх думку, комісія за SWIFT-перекази. Неприбуткові організації, які оперують більшими об'ємами закупівлі за кордон втрачають від цього суттєві суми, які могли бути витрачені на додаткову закупівлю необхідних товарів.
- Низка опитаних волонтерів під час здійснення діяльності стикалася з корупцією з боку органів влади. Найбільше респонденти нарікали на програму «Шлях»: місцеві органи влади вимагали гроші за перетин кордону волонтерами. Місцеві органи влади також вимагали від неприбуткової організації поділитися благодійною допомогою в обмін на отримання офіційного запиту, який був необхідний організації для отримання цієї ж благодійної допомоги.
- Деякі респонденти були вимушені вдаватися до корупції на митниці, аби ввезти до країни квадрокоптери, які вважаються товарами військового призначення.
- Серед опитаних волонтерів, які надають допомогу силам оборони та населенню на прифронтовій території, були випадки, коли вони опинялися під ворожим вогнем в наслідок чого вони отримували травми, а їх майно було пошкоджене. У таких випадках фінансову допомогу постраждалим волонтери отримували від донорських організацій, оскільки не були проінформовані про можливість отримання грошової допомоги від держави.
- Механізм виплати одноразової грошової допомоги у разі травмування чи загибелі волонтера потребує доопрацювання, оскільки не передбачає виплати у разі допомозі цивільному населенню.
- Основними шляхами долучення до волонтерства є найближче оточення, попередній досвід волонтерства та дотичність до професійної діяльності людини.
- Під час інтерв'ю та фокус груп респонденти акцентували увагу на зменшенні фінансових надходжень у зв'язку зі втомою суспільства та зменшенням доходів населення. Водночас, не завжди наявні у волонтерів ресурси ефективно використовуються, зокрема трапляються випадки дублювання надання допомоги одному і тому самому суб'єкту декількома різними волонтерськими ініціативами.
- Існують серйозні ризики відтоку людей як з волонтерського сектору, так і з громадського сектору загалом, після завершення чи замороження воєнних дій. Серед декількох респондентів прямо звучав намір покинути країну після війни у зв'язку з втомою та розчаруванням у державних інститутах.
- Опитані волонтери відзначають, що серед їх колег поширена втома та вигорання від надмірного навантаження та стресових си-

туацій, які виникають під час волонтерської діяльності. Деякі з респондентів бачать вихід у відпочинку на який вони не завжди мають ресурси, проте інші, навпаки, борються з втомою та стресом збільшуючи кількість роботи.

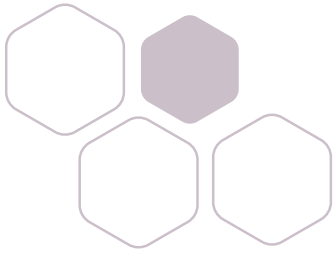
- Основним джерелом натхнення для респондентів, яке допомагає їм працювати далі, є можливість бачити результат своєї волонтерської діяльності, вдячність від отримувачів допомоги і віра, що вони докладаються до перемоги.
- Демотивує опитаних волонтерів відсутність вдячності. Абсолютно всі респонденти, які згадували про це в ході фокус груп та інтерв'ю вказували не те, що невдячність до волонтерів проявляє саме цивільне населення, яке було невдоволене обсягами та видами наданої їм гуманітарної допомоги. Виходячи з відповідей волонтерів однією з причин цього є некоректне визначення ключових потреб груп цивільного населення, внаслідок чого певні види допомоги отримують люди, які насправді їх критично не потребують.
- Основним запитом до держави від волонтерів є прохання не заважати. Ті ж, хто хотів би отримати підтримку та допомогу з боку держави не завжди можуть сформулювати свої потреби.
- Серед опитаних волонтерів існують наступні освітні потреби, які б допомогли їм у здійсненні своєї діяльності: ведення фінансової звітності, проведення фінансових операцій за кордоном, краудфандинг, правова грамотність, логістика, домедична допомога, менеджмент, комунікація, взаємодія з органами влади. Говорячи про освітні потреби людей, які тільки починають свій шлях волонтерства, респонденти неодноразово вказували на необхідність обміну досвідом.
- Для самостійних індивідуальних волонтерів більш нагальним, порівняно з іншими видами волонтерства, є питання податкових перевірок. Крім того їм складніше наразі залучати кошти, хоч вони і оперують меншими об'ємами допомоги. Самостійні індивідуальні волонтери трохи частіше, ніж інші, згадували позитивні наслідки від мережування всередині спільноти.
- Під час інтерв'ю та фокус груп, представники невеликих за штатом та об'ємом допомоги неприбуткових організацій, на відміну від самостійних індивідуальних волонтерів чи юридично не зареєстрованих волонтерських організацій, частіше повідомляли, що взаємодіяли з органами влади. Внаслідок цього вони частіше зіштовхувалися з корупцією чи непорозуміння з боку влади. Також для таких організацій особливо гострим стоїть питання перепусток для проїзду у комендантську годину та можливість користуватися програмою «Шлях».
- Великим неприбутковим організаціям вдавалося самостійно впоратися з усіма перешкодами, які стоять перед ними під час їх діяльності. Серед викликів, які наразі є актуальними для їх організацій респонденти згадували потребу у бронюванні працівників благодійних фондів та великий розмір комісії за закордонні перекази.

- Бачення основних проблем волонтерського сектору опитаними представницями органів влади в цілому співпадає з проблемами, які озвучували волонтери під час фокус груп та інтерв'ю. Зокрема це: необізнаність волонтерів про реєстр волонтерів та процедуру реєстрації в ньому; необізнаність про процедуру грошових виплат у випадку травмування волонтерів та потребу у її доопрацюванні; відсутність розуміння та підтримки з боку органів влади; запит на навчальні курси та мережування всередині спільноти.
- Говорячи про подолання перешкод опитані волонтери бачили агентом вирішення своїх проблем переважно державу. Зокрема респондентами були озвучені такі пропозиції як:
 - Видача волонтерам перепусток для пересування в комедантську годину;
 - Створення механізму прямої взаємодії з органами влади, аби волонтери могли оперативна комунікувати про проблеми;
 - Можливість розділити з державою фінансові чи матеріальні витрати на допомогу, коли волонтери виконують функції держави;
 - Легітимізація українських волонтерських організацій з боку держави перед міжнародними організаціями та донорами;
 - Навчальні курси з системою менторства;
 - Створення єдиної інклюзивної системи міжволонтерської взаємодії, яка б допомагала боротися з недобросовісними «волонтерами» та координувати допомогу між різними волонтерами;
 - Створення комфортних умов для здійснення волонтерської діяльності;
 - Створення груп психологічної підтримки для волонтерів;
 - Моніторинг з боку держави благонадійності волонтерів;
 - Створення умов, аби отримувачі допомоги могли публічно ділитися позитивним досвідом взаємодії з волонтерами.

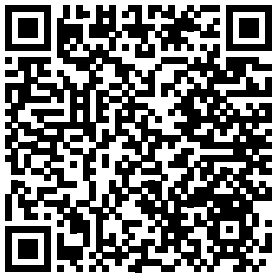
Основні рекомендації

- 1** **Кроки спрямовані на верифікацію та облік волонтерів** з боку органів державної влади повинні враховувати, що особи, які здійснюють волонтерську діяльність на базі договору про провадження волонтерської діяльності з неприбутковою організацією, є лише одним з випадків волонтерства в Україні. Відповідно наявність договору про провадження волонтерської діяльності не може бути виключною умовою для внесення в реєстр чи базу даних. Доцільним виглядає об'єднання в таких реєстрах чи базах даних як волонтерів, які діють за договорами, так і індивідуальних благодійників, які наразі фактично включені в реєстр волонтерів.
- 2** Необхідно **збільшити проінформованість населення** щодо можливості та процедур укладання договорів про провадження волонтерської діяльності з неприбутковими організаціями, в особливості з органами влади. Це збільшиться видимість індивідуальних волонтерів, які не збирають на свої картки пожертви, а ситуативно долучаються до суспільно корисних робіт під час кризових ситуацій.
- 3** **Розробити нормативно-правовий акт**, який би регулював перелік організацій, установ та осіб, які можуть претендувати на отримання перепусток для пересування під час комендантської години, а також процедуру отримання таких перепусток для зменшення корупційних ризиків. До такого переліку мають бути включені благодійні організації, які можуть обґрунтувати потребу пересування під час дії комендантської години.
- 4** **Агрегувати на одному державному порталі потенційно необхідні** для здійснення волонтерської діяльності **чинні нормативно-правові акти та роз'яснення** до них. Зокрема ті, що стосуються: ввезення товарів, які будуть передані у якості благодійної допомоги бенефіціарам; перетину кордону волонтерами; реєстрації благодійних фондів; реєстрації в реєстрі волонтерів; подачі фінансової звітності; оформлення передачі допомоги бенефіціарам; отримання грошової допомоги у випадку травмування чи загибелі волонтера. Розробити механізм інформування волонтерів у випадку внесення змін у такі нормативно-правові акти.
- 5** При розробці навчальних курсів слід **врахувати основні освітні запити волонтерів**, включивши туди наступні теми: фінансова грамотність (зокрема проведення фінансових операцій за кордоном, краудфандинг, фінансова звітність); правова грамотність (зокрема права волонтерів, чинне законодавство щодо ввезення товарів за кордону, оформлення передачі товарів бенефіціарам, оформлення договору про провадження волонтерської діяльності); логістика; домедична допомога; менеджмент; комунікація; взаємодія з органами влади. Такі курси повинні включати формат обміну досвідом між волонтерами і бути орієнтованими не тільки на організації, а також і на чинних та потенційних індивідуальних волонтерів.

Повна версія звіту

Лінк

ІСАР
ЄДНАННЯ:

[@isar.ednannia](https://www.facebook.com/isar.ednannia)

ednannia.ua

